

ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В СИСТЕМІ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ

Досліджено сутність поняття дебіторської заборгованості в різних літературних джерелах та запропоновано удосконалене її визначення

Ключові слова: дебіторська заборгованість, розрахунки з покупцями

Постановка проблеми. В сучасних умовах економічного розвитку суб'єктів господарювання питання дебіторської заборгованості вважається одним із ключових при здійсненні господарської діяльності. Кожен суб'єкт господарювання, незалежно від форми власності, особливу увагу звертає на дебіторську заборгованість. Недоліки у сфері обліку розрахунків з дебіторами як на теоретичному, так і на практичному рівні призводять до того, що у підприємств не вистачає власних оборотних коштів для здійснення діяльності.

Такий стан пояснюється тим, що за часів планової економіки фонди обігу, до яких відноситься дебіторська заборгованість, на підприємствах не планувалися, а отже було відсутнє наукове управління ними. Незважаючи на велику кількість публікацій [4, 8, 9, 12, 24, 26], присвячених вивченню сутності поняття "дебіторська заборгованість", дана категорія настільки багатогранна, що і в даний час не існує єдиного підходу до її визначення.

Метою статті є дослідження облікового поняття "дебіторська заборгованість" з метою систематизації та узагальнення підходів до розуміння даного визначення, що наводяться у нормативних актах та науковій літературі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним підґрунтям для розгляду сутності поняття "дебіторська заборгованість" є наукові розробки вітчизняних та зарубіжних вчених економістів. Так, Дубровська Є.В. та Білик М.Д. розкрили проблемні питання сутності поняття "дебіторська заборгованість" [8;4]; Береза С.Л. і Матицина Н.П. приділили свою увагу саме питанню класифікації дебіторської заборгованості [2;16]; Ніколаєнко О. і Лищенко О.Г. зосередили увагу на аналізі дебіторської заборгованості [18;15]; Момот Т. та Савчук В.П. виділили у своїй праці проблеми управління дебіторською заборгованістю в умовах фінансової кризи [17;22]. Окремо необхідно виділити зарубіжних вчених, таких як: Стоун Д., Хитчинг К., Дж. Ван Хорн, Зві Боді, Роберт К. Мертон, Д. Нортон, А. Алчера, Р. Каплана які досліджували економічний зміст категорії дебіторська заборгованість [23;5;6].

Викладення основного матеріалу. У ринкових умовах господарювання взаємовідносини між підприємствами мають характер грошових розрахунків. Розрахунки між

підприємствами – це одна з необхідних складових розширеного відтворення. Вони опосередковують розподіл і перерозподіл суспільного продукту, перехід його з товарної форми в грошову, і навпаки. Розрахунки ґрунтуються на економічній базі кругообігу коштів в процесі виробництва. Саме для нормального функціонування всіх ланок підприємства необхідно мати достовірну інформацію про дебіторську заборгованість в системі розрахунків з покупцями. Збільшення дебіторської заборгованості призводить до негативних чинників: 1) відволікання коштів з обороту і відповідно стримування інноваційного розвитку; 2) при тривалому неповерненні дебіторської заборгованості здійснюється обезцінення коштів, тобто втрачається цінність грошей в часі, особливо в умовах фінансової кризи, що призвела до значної інфляції; 3) підприємства змушені брати позики під значні відсотки, що призводить до додаткових витрат. І, як наслідок цих чинників, підприємства стають збитковими.

Задля уникнення непорозумінь в практичній обліковій діяльності підприємств вважаємо за необхідне детально розглянути сутність поняття "дебіторська заборгованість" в нормативних документах (табл. 1).

Отже, усі визначення поняття "дебіторська заборгованість", що наведені в нормативних документах сформульовані таким чином, що лише перераховують складові даного поняття, а саме визначають її як об'єкт обліку. Так, згідно з нормативними документами до дебіторської заборгованості слід відносити суму заборгованості дебіторів підприємству, заборгованість покупців, замовників та інших дебіторів, сума вимог банку до юридичних і фізичних осіб на певну дату та фінансовий актив установи, що виникає унаслідок договірних відносин між двома юридичними особами. Таке формулювання є досить недосконалим та потребує уточнення.

Сучасне трактування поняття "дебіторська заборгованість" з'явилося ще у 8 ст. н.е. Е. Дегранж, Дж. Дзаппи зробили значний внесок, адже вони почали розглядати дебіторську заборгованість як один з показників, що характеризує фінансовий стан підприємства – показник його фінансової конкурентоспроможності, тобто кредитоспроможності, платоспроможності, виконання зобов'язань перед іншими підприємствами.

Таблиця 1. Визначення поняття "дебіторська заборгованість" в нормативних документах України

<i>Джерело</i>	<i>Визначення</i>
Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість" [19]	Дебіторська заборгованість – сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.
Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 13 "Фінансові інструменти" [20]	Дебіторська заборгованість – це один із видів фінансових активів і визначається як контракт, що надає право отримувати грошові кошти або інший фінансовий актив від іншого підприємства
Інструкція з обліку коштів, розрахунків та інших активів бюджетних установ № 242 від 26.12.2003 р. (п.1.2)	Дебіторська заборгованість – фінансовий актив установи, що виникає унаслідок договірних відносин між двома юридичними особами, серед яких одна, що є власником активу, після настання відповідних умов угоди має право на отримання платежів, товарів, робіт та послуг
Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України № 280 від 17.06.2004 р. (п.4)	Дебіторська заборгованість – це сума вимог банку до юридичних і фізичних осіб на певну дату щодо отримання активів, послуг тощо
Інструкції щодо заповнення форми звітності N 1 (річна) "Звіт про зелене господарство" (Інструкція, розд.Пояснення вжитих термінів) № 401 від 24.12.2008 р. (розд.Пояснення вжитих термінів)	Дебіторська заборгованість – заборгованість покупців, замовників та інших дебіторів (у тому числі яка забезпечена вексями) за надані їм продукцію, товари, роботу або послуги; фінансових і податкових органів за податками, зборами та іншими платежами до бюджету; також заборгованість з сум нарахованих дивідендів, відсотків, роялті тощо, що підлягають надходженню; заборгованість пов'язаних сторін та з внутрішньовідомчих розрахунків; інша поточна дебіторська заборгованість. Дебіторська заборгованість, у разі створення щодо неї резерву сумнівних боргів, наводиться за чистою реалізаційною вартістю
Міжгалузеві нормативи чисельності працівників бухгалтерського обліку № 269 від 26.09.2003 р. (розд.1, п.1.7)	Дебіторська заборгованість – сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 124 "Доходи" № 1629 24.12.2010 р. (розд.1, п.4)	Дебіторська заборгованість – сума заборгованості суб'єкту державного сектору на певну дату, що виникає внаслідок обмінних та необмінних операцій

С.І. Корецький дає відмінне від попереднього визначення дебіторської заборгованості: "взаємовідносини двох осіб, що укладають угоду, можна подати двома латинськими термінами: "дебет" (винен) і кредит (вірить комусь). Так, у разі, коли особа, яка позичає комусь кошти, вірить – це кредит, і тоді вона іменується кредитором, особа, яка одержує позику, стає винною – це дебет, і тоді вона іменується дебітором" [3].

За часом визначення понять "дебітор" і "дебіторська заборгованість" суттєвих змін не зазнали, але з розвитком бухгалтерського обліку і фінансів ці поняття удосконалювалися. Так уже в 1904 році А.З. Попов дебіторську заборгованість називає "боргом на користь підприємства" і визначає як "ту чи іншу частину господарських засобів підприємства, що вибула зі складу даного підприємства і перебуває у фактичному розпорядженні інших підприємств, виконуючи там роль капіталу" [28].

У порівнянні з більш пізніми періодами зміст дебіторської заборгованості дещо змінився, проте основне ототожнення з боргом або заборгованістю залишилося незмінним. З урахуванням прагнення України вступити до ЄС слід переглянути і змістовну частину найуживаніших термінів, серед яких і дебіторська заборгованість. У міжнародних стандартах фінансової звітності акцент робиться на контроль за виконанням договірних зобов'язань [16].

Варто зауважити, що не існує окремого міжнародного стандарту, який регламентує питання відображення в обліку дебіторської заборгованості. Облік дебіторської заборгованості здійснюється відповідно до МСФЗ 7 "Фінансові інструменти: розкриття інформації", МСФЗ 9 "Фінансові інструменти", МСБО 32 "Фінансові інструменти: подання" та МСБО 39 "Фінансові інструменти: визнання та оцінка", тобто дебіторська заборгованість відноситься у міжнародній практиці до фінансових активів. При цьому у названих міжнародних стандартах не дається чіткого визначення поняття дебіторської заборгованості. П.9 МСБО 39 зазначає: "позики та дебіторська заборгованість – це непохідні фінансові активи з фіксованими платежами, які підлягають визначенню та не мають котирування на активному ринку". Таке тлумачення поняття дебіторської заборгованості є ширшим порівняно з тлумаченнями наведеними у національних стандартах.

Незважаючи на давню історію існування дебіторської заборгованості та стан її вивчення, в сучасній науковій літературі немає єдиної думки щодо трактування цього поняття.

Так, Федорченко О.Є. визначає дебіторську заборгованість як суму боргів юридичних і фізичних осіб підприємству в готівковій та безготівковій формах, яка виникає внаслідок господарських операцій, що відбулися в результаті минулих подій та підлягають погашенню у майбутньому [25].

Кияшко О.М. ідентифікує дебіторську заборгованість як суму заборгованості дебіторів підприємству на певну дату, що виникла в результаті минулих подій, яку кредитор має право вимагати відшкодувати [12].

У свою чергу Сурніна К.С. зазначає, що дебіторська заборгованість – частина оборотного капіталу, а також вимоги на його отримання у вигляді готівки, матеріальних та інших ресурсів від господарюючих суб'єктів. Тому найбільш точна її дефініція наступна: "Дебіторська заборгованість – це майно (матеріальні ресурси), що не оплачені контрагентами, або готівка, що вилучена з кругообігу оборотних засобів". Наведене визначення дає уявлення про економічну природу дебіторської заборгованості і визначає її місце в бухгалтерському обліку [24].

Черненко Л.В. найбільш прийнятним вважає визначення, відповідно до якого дебіторська заборгованість є правами (вимогами), що належать продавцю (постачальнику) як кредиторю на отримання

боргів контрагентами, та фінансовим ресурсом, що тимчасово вилучений з кругообігу і підлягає поверненню в майбутньому [26].

Дебіторська заборгованість, на думку Дубровської Є.В. – неоплачені юридичними та фізичними особами послуги з транспортування вантажів та/або вилучені кошти з кругообігу підприємства, що мають документальне підтвердження, яке надає право на отримання боргу в вигляді грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів [9].

Автори фінансового словника Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. [11] дають визначення заборгованості як суми фінансових зобов'язань чи грошового боргу, яка підлягає погашенню. Майже ідентичним є поняття заборгованості в економічному словнику [10], а саме як сума невиконаного зобов'язання, несплаченого боргу.

На думку юристів-науковців, більш коректно для характеристики дебіторської заборгованості використовувати термін "майнові вимоги", тобто дебіторська заборгованість – включені до складу майна підприємства його майнові вимоги до інших осіб, що є його боржниками в правовідносинах, які виникають за різних обставин.

З юридичного погляду дебіторська заборгованість розглядається як капітал підприємства-кредитора, але не завжди його власний капітал. Лише тоді, коли під час обігу кошти повертаються у володіння підприємства-кредитора, вони або включаються в його власний капітал, або використовуються на погашення кредиторської заборгованості даного підприємства перед своїми кредиторами. Тому дебіторська заборгованість як частина майна підприємства-кредитора відноситься до її активів, які пов'язані з юридичними правами, в тому числі правом на володіння, і в залежності від джерела виникнення є власним капіталом або залученими коштами інших осіб.

Ключовим поняттям, яке розкриває сутність дебіторської заборгованості є "дебітор" (від латинського *debitum* – борг, обов'язок). Згідно з П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість", дебітори – це юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів [19].

В ході аналізу довідкової та навчальної літератури виявлено, що між фахівцями у галузях бухгалтерського обліку, фінансів, економіки та юридичних наук немає однозначності щодо визначення сутності поняття "дебіторської заборгованості" (табл. 2).

Отже, як ми бачимо, всі автори розглядають одну і ту саму проблему під різним кутом.

Цікавий підхід до тлумачення дебіторської заборгованості у закордонних авторів. Так, *accounts receivable* (анг.) поряд із дебіторською заборгованістю має такі варіанти перекладу: рахунки до отримання, рахунки дебіторів, дебітор за розрахунками. Зокрема, як зазначають Д. Стоун та К. Хітчинг: дебіторська заборгованість має назву "рахунки до отримання", а дебітори – це особи, які винні гроші за товари і послуги, вже одержані, але не оплачені ними [23].

Професори Гарвардського університету Зві Боді і Роберт К. Мертон визначають дебіторську заборгованість як "рахунки до отримання" [6], зазначаючи, що це та сума, яку покупці продукції повинні виплатити корпорації (підприємству).

Західні економісти розглядають дебіторську заборгованість як цілісну категорію, яка включає "кредитну політику" та "політику управління дебіторською заборгованістю". Так, наприклад, Дж. Ван Хорн взагалі розглядає дебіторську заборгованість як кількісний результат, що виникає у результаті реалізації кредитної політики підприємства [5], а Барт Едвардс, у своїй книжці "Кредитний менеджмент" взагалі розкриває поняття "дебіторська заборгованість", суто як термін, який використовується тільки в обліку [1].

Таблиця 2. Підходи щодо розуміння терміну "дебіторська заборгованість" в економічній літературі

№ з/п	Автор (джерело)	Сутність поняття "дебіторська заборгованість"
1	Голов С.Ф. [7]	фінансовий актив, що є контрактним правом однієї сторони отримати гроші й узгоджується з відповідним зобов'язанням сплати іншої сторони
2	Д. Стоун, К. Хітчінг [23]	сума боргів, які винні підприємству юридичні або фізичні особи та які виникли у результаті господарських взаємовідносин з ними
3	Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б. [21]	сумма долгов, причитающихся предприятию, фирме, компании со стороны других предприятий, фирм, компаний, а также граждан, являющихся их должниками, дебиторами
4	Лищенко О.Г. [15]	фінансовий актив, який є контрактним правом отримувати грошові кошти або цінні папери від іншого підприємства
5	Момот Т.В. [17]	безвідсоткова позика контрагентам
6	Крайник О.П., Клепнікова З.В. [14]	форма відстрочки платежу – (відкритий кредит) неформальна або формальна угода, яка передбачає виконання послуг замовником або реалізації продукції покупцю з відстрочкою оплати за них. Такий кредит вважається безкоштовним та без чіткого визначення строку
7	Белозерцев В.І. [3]	грошове вираження результату вимушеної або заздалегідь запланованої господарсько-економічної операції кредитного характеру з контрагентами (юридичними або фізичними особами), що мала місце у минулому та борг за неї може бути достовірно визначений, узгоджений з контрагентом та сплачений підприємству у майбутньому, а в поточний момент відображений у балансі підприємства як актив
8	Кірейцев Г.Г. [13]	складова оборотного капіталу, яка є комплексом вимог до фізичних чи юридичних осіб щодо оплати товарів, продукції, послуг
9	Берега С.Л. [2]	сума боргів юридичних і фізичних осіб перед підприємством
10	Матицина Н. [16]	розмір неспроможності суб'єкта підприємницької діяльності виконати грошові зобов'язання перед підприємством після настання встановленого договором строку оплати їх

Відповідно міжнародним, так як і національним стандартам бухгалтерського обліку, дебіторська заборгованість (Accounts Receivable) визначається як сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Але необхідно відмітити, що термін "дебіторська заборгованість" у міжнародних стандартах бухгалтерського обліку має суттєві відмінності. Прийнято розрізняти два види дебіторської заборгованості: Accounts Receivable та Receivables.

Accounts Receivable (дебіторська заборгованість, обсяг продажу або дебітори) – суми, що мають надійти від покупців та відображені в бухгалтерських книгах підприємства, але не підтвержені векселями, траттами або акцептами (відкриті балансові рахунки), тобто сукупна сума, що має бути виплачена торговельними боржниками.

Receivables (торговельна дебіторська заборгованість) – вимоги до третіх осіб на отримання в майбутньому грошей, товарів, послуг. Дана дебіторська заборгованість включає рахунки на отримання заборгованості від покупців по продажу в розстрочку, заборгованості по векселях на отримання, заборгованість робочих та службовців, заборгованість страхових компаній по усуненню майнових збитків.

Стосовно сучасних вітчизняних вчених, то деякі українські вчені розглядають дебіторську заборгованість як кошти, вилучені у підприємства, або які на певний термін знаходяться в інших осіб. Ми вважаємо таку дефініцію не досить коректною, оскільки вона потребує уточнення. Так, кошти, що вилучені у підприємства, не завжди перетворюються у дебіторську заборгованість.

Крайник О.П., Клепнікова З.В. визначають дебіторську заборгованість у форму відкритого кредиту (табл. 2). Поняття "кредит" тісно пов'язане з поняттям дебіторської заборгованості, але ототожнювати їх не слід. Товарний (комерційний) кредит варто розглядати як передумову виникнення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги.

Отже, як ми бачимо, всі автори розглядають одну і ту саму проблему під різним кутом. Систематизувавши усі розглянуті визначення поняття "дебіторська заборгованість" у спеціальній економічній літературі, ми згрупувати думки вітчизняних та зарубіжних фахівців за ознаками, що наведені в на рис. 1 та рис. 2.

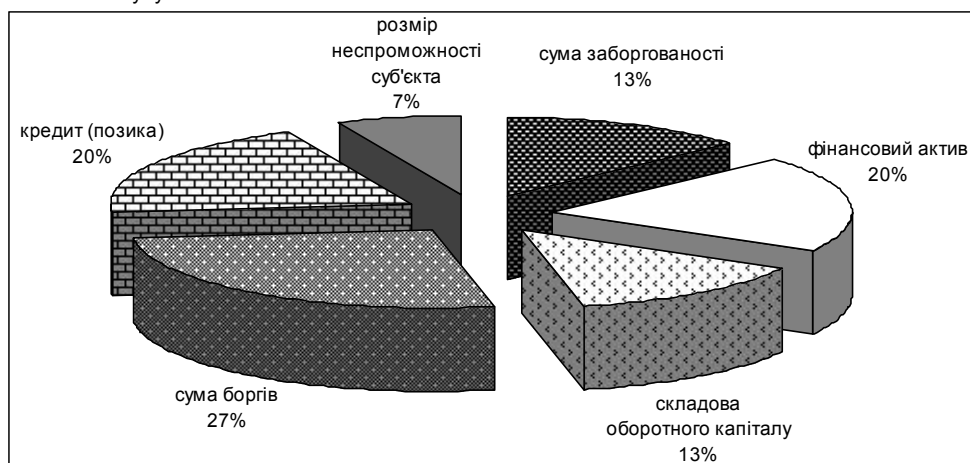

Рис. 1. Аналіз критеріїв сутності поняття "дебіторська заборгованість" в вітчизняній економічній літературі

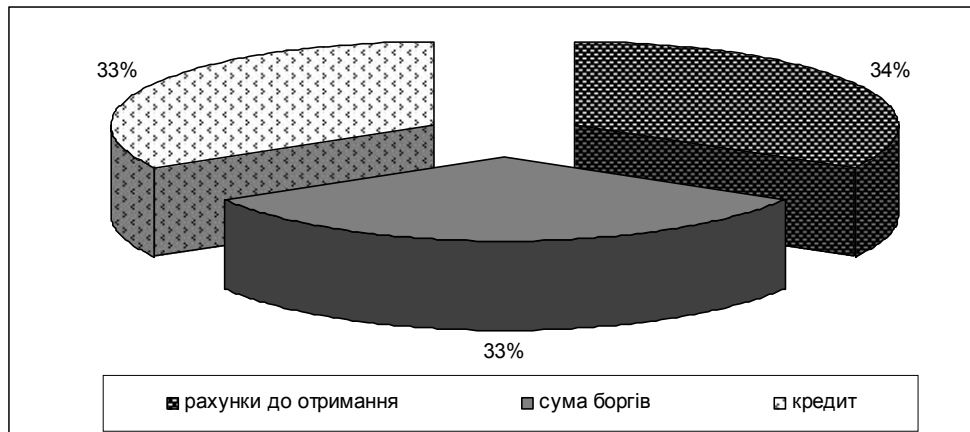

Рис. 2. Аналіз критеріїв сутності поняття "дебіторська заборгованість" в зарубіжній економічній літературі

З рис. 1 видно, що більшість вітчизняних науковців 27 % схильється до думки, що дебіторська заборгованість – це сума боргів. Інша група авторів віддає перевагу що це фінансовий актив (20 %), або кредит (позика) (20 %). З наведених визначень бачимо, що поняття "дебіторська заборгованість" в Україні ще трактується як сума заборгованості, складова оборотного капіталу, а також як розмір неспроможності суб'єктів.

Дані рис. 2. свідчать, що і за кордоном не існує єдиного визначення щодо дебіторської заборгованості. На думку зарубіжних фахівців (34 %), дебіторська заборгованість – "рахунки до отримання", тобто це та сума, яку покупці продукції повинні виплатити корпорації (підприємству). Інші зарубіжні науковці вважають, що це сума боргів (33 %) та кредит (33 %).

З наведених визначень, як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, можна зробити висновок, що поняття "дебіторська заборгованість" має певні і однакові ознаки: сума боргів та кредит.

Така різноманітність дефініцій, вважаємо, спричинена існуванням різних підходів до розуміння досліджуваного поняття (економічний, фінансовий, обліковий тощо).

Отже, наведені трактування поняття "дебіторська заборгованість" підтверджують те, що існують певні розбіжності у визначенні даного поняття. В основному вчені розглядають дебіторську заборгованість, як суму боргів, які винні підприємству юридичні або фізичні особи та які виникли у результаті господарських взаємовідносин з ними чи "рахунки до отримання", тобто це та сума, яку покупці продукції повинні виплатити корпорації (підприємству), але ніхто не наголошує на тому, що дебіторська заборгованість є складовою кругообігу капіталу. Адже елементи кругообігу капіталу є частиною безперервного потоку господарських операцій.

Як показав аналіз наукової, довідкової та навчальної літератури, між науковцями та фахівцями в економіці, фінансах, так і в бухгалтерському обліку, не має єдності та однозначності щодо розуміння поняття "дебіторська заборгованість". Тому в поданій статті проведено дослідження різних підходів до трактування сутності дебіторської заборгованості та запропоновано в економіці визначати дебіторську заборгованість як складову кругообігу капіталу, котра виступає предметом обов'язкових правовідносин між боржником і його кредитором, що виникли на стадії купівлі і мають грошовий еквівалент. А трактувати в бухгалтерському обліку дебіторську заборгованість в системі розрахунків з покупцями необхідно як суму заборгованості на користь підприємства на певну дату за наданий комерційний та споживчий кредити покупцям, а також авансування постачальників, щодо яких у підприємства з'являється майнове право вимоги оплати боргу, при умові документального підтвердження.

Наведене трактування сутності поняття "дебіторська заборгованість" для цілей обліку здійснено з метою:

– удосконалення нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості в частині уточнення понятійного апарату;

– підвищення інформаційного забезпечення управління суб'єктами господарювання дебіторською заборгованістю через правильне та однозначне їх розуміння;

– створення основи для удосконалення методики обліку дебіторської заборгованості в системі розрахунків з покупцями підприємств.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Нами був проведений ґрунтовний аналіз сутності поняття "дебіторська заборгованість". При цьому виявлено, що вчені, даючи визначення даному поняттю, розглядають тільки один бік дослідження і мають певні недоліки. Тому, в авторському визначенні ми намагалися всебічно охарактеризувати "дебіторську заборгованість" підприємства, позбутися вищезазначених недоліків.

Наступний етап дослідження у встановленому напрямку вбачаємо у розгляді поняття "дебіторська заборгованість", як платної категорії зі сторони продавця, що є кредитом для покупця, а також розроблення поетапних підходів для системи оплати за заборгованістю.

Список використаних літературних джерел:

1. Барт Едвардс. Руководство по кредитному менеджменту / Э. Барт. – М.: Москва, 1994. – 400 с.
2. Береза С.Л. Облік і контроль грошових активів та дебіторської заборгованості: теорія і практика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.04 "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит" / С.Л. Береза. – К., 2003. – 20 с.
3. Белозерцев В. Щодо товарного кредиту та дебіторської заборгованості на підприємстві // В. Белозерцев // Економіст. – фірма "Колегіум", 2009.-№11, с. 23-28.
4. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств / М.Д. Білик // Фінанси України. – Міністерство фінансів України, 12/2003. – №12. с. 24-36.
5. Бланк І.А. Финансовый менеджмент. / И. А. Бланк. – 2-е изд., перераб. и доп. – К.: Эльга, Ника – центр, 2004. – 656 с.
6. Боді Зві, Мертон, Роберт. Фінанси: пер. С англ.: навч. посіб./ Зві Боді, Роберт Мертон. – М.: Видавн. Дім "Вільямс", 2000. – 592 с.
7. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарії: практ. посіб./ С.Ф. Голов, В.М. Костюшенко. – К.: Лібра, 2001. – 670 с.
8. Дубровська Є.В. Дослідження сутності поняття "Дебіторська заборгованість" / Є.В. Дубровська // Вісник Сумського державного університету. Сер. Економіка. – Суми: СумДУ, 2009. – №2. – с. 202-205.
9. Дубровська Є.В. Управління дебіторською заборгованістю підприємств вантажного автотранспорту: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 [Електронний ресурс] / Є. В. Дубровська; Укр. держ. акад. залізн. трансп. – Х., 2010. – 19 с.

10. Економічний енциклопедичний словник: у 2 томах / Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устинко О.А., Юрій С.І.; за ред. С.В. Мочерного – Львів: Світ, 2005. – Т.1. – 616 с.

11. *Загородній А.Г.* Фінансовий словник / Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. (4-те вид. випр. та доп.) – К.: Т-во "Знання", КОО; Львів: Вид-во Львів. банківського ін-ту НБУ, 2002. – 566 с.

12. *Кияшко О.М.* Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09 [Електронний ресурс] / О.М. Кияшко; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К., 2011. – 21 с.

13. *Кірейцев Г.Г.* Фінансовий менеджмент / За ред. проф. Г.Г. Кірейцева. – К.: ЦУЛ, 2002. – 469 с.

14. *Крайник О.П.* Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / Крайник О.П., Клепікова З.В. – Львів: Держ. Ун-тет "Львівська політехніка"; Київ: "Декор", 2001. – 260 с.

15. *Лищенко О.Г.* Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством / О.Г. Лищенко, Г.М. Бескота // Держава і регіони: журнал. – Запоріжжя: Гуманіст. Ун-т "Запоріж. ін-т держ. та муніцип. упр.", 2009.-№ 1. с. 114-117.

16. *Матицина Н.* Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю / Н. Матицина // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 12. – с. 38-42.

17. *Момот Т.В.* Управление дебиторской задолженностью предприятия // Бизнес информ / Т.В. Момот. – 2003. – №11-12. с. 97-99.

18. *Ніколаєнко О.* Деякі аспекти аналізу дебіторської заборгованості суб'єктів господарювання / О. Ніколаєнко // Підприємство, господарство і право. – К.: ТОВ "Гарантія", 07/2004. – №7. с. 141-145.

19. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 10 "Дебіторська заборгованість" затв. Наказом Міністерства Фінансів України від 08.10.1999 р. №237 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>.

20. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 13 "Фінансові

інструменти": затв. Наказом Міністерства Фінансів України від 30.11.2001 р. № 559 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01>

21. *Райзберг Б.А.* Современный экономический словарь / Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. 5-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2007. – 495 с.

22. *Савчук В.П.* Управление финансами предприятия / В.П. Савчук – М.: Бином, Лаб. Знаний, 2003. – 480с.

23. *Стоун Д.* Бухгалтерський учет и финансовый анализ / Стоун Д., Хитчинг К.; пер. с англ. Ю.А. Огибин, Г.А. Огибив. – М.: Сирин, 1998. – 302 с.

24. *Сурніна К.С.* Удосконалення обліку дебіторської і кредиторської заборгованості промислових підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.е.н.: 08.06.04 "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит" / К.С. Сурніна. – Луганськ, 2002. – 19 с.

25. *Федорченко О.Є.* Облік і аналіз розрахунків з дебіторами (на прикладі текстильних підприємств легкої промисловості): автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.09 [Електронний ресурс] / О.Є. Федорченко; Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". – К., 2009. – 20 с.

26. *Черненко Л.В.* Управління дебіторською заборгованістю в аграрних підприємствах: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04 [Електронний ресурс] / Л.В. Черненко; Нац. наук. центр "Ін-т аграр. економіки" УААН. – К., 2008. – 20 с.

ЦЕГЕЛЬНИК Ніна Іванівна – здобувач Житомирського національного агроекологічного університету.

Наукові інтереси:
– облік, аналіз та контроль операцій в системі розрахунків з покупцями.

Стаття надійшла до редакції: 09.11.12 р.